

3. Charakteristika pojmu vzdělání, jeho funkce, kritéria třídění

1. Vymezení základních pojmů

Vzdělávání se obecně chápe jako proces záměrného a organizovaného osvojování poznatků, dovedností, postojů aj., realizovaným prostřednictvím školního vyučování. Je úzce propojeno s výchovou a podle Průchy se pro vzdělání a výchovu zavádí jednotný termín **edukace**.

Pod pojmem vzdělání se definuje uspořádaná soustava zkušeností, poznatků a duchovních hodnot nashromážděných za celou dobu lidské existence. V tomto smyslu zahrnuje vzdělání tyto složky:

- vědomosti jako osvojené poznatky (kognitivní složka)
- senzomotorické a intelektové dovednosti (operační složka)
- postoje (hodnotová složka)
- vlastnosti a rysy osobnosti (kultivační složka)

Dnes se v souvislosti se vzděláním hovoří o tzv. **kompetencích** – které představují soubor osvojených poznatků a dovedností, které umožňují člověku vykonávat určité činnosti.

Vzdělání – lze v dnešní době chápat jako výsledek výchovně vzdělávacího procesu. Je to stav, kdy jedinec dosáhl určitých znalostí dovedností a poznatků.

Vzdělávání – je to záměrný proces, kterým se utváří osobnost a dochází k osvojování poznatků a dovedností, postojů, který je realizovaný prostřednictvím školního vyučování.

Vzdělanost – je celkový stav (úroveň) vzdělání v sociální skupině, státu, národě.. Označuje kvalitu vzdělání vyjádřenou pomocí poznatků, dovedností, postojů a hodnotovou charakteristikou. Zahrnuje úroveň vědy, techniky, umění a kulturní a sociální život společnosti.

Vzdělavatelnost – označuje souhrn předpokladů s nimiž člověk do procesu vzdělávání

Funkce vzdělání- vzdělání plní funkce jak ve vztahu k jedinci, tak i ve vztahu ke společnosti.

- informativní – dává určité informace
- formativní – kromě informativnosti vzdělání formuje osobnost, jeho znalosti a postoje
- profesionalizační – připravuje jedince na budoucí povolání a zařazuje jej do společnosti
- integrační – slučuje nové poznatky se znalostmi již dříve nabitými
- kulturní – každé vzdělání je poznamenáno kulturním dědictvím
- instrumentální – osvojené vzdělání je předstupněm pro další vzdělávání

2. Druhy vzdělání

Všeobecné –je odborně nespecifikovatelné, poskytující relativně ucelený obraz světa (od každého něco). Tvoří nezbytný vědomostní základ pro všechny členy společnosti. Jeho obsah tvoří základy vědy kultury, techniky a umění. Plní funkci socializační a osobnostně rozvojovou.

Odborné – je charakterizováno souhrnem osvojených vědomostí nezbytných pro výkon určitých pracovních činností, které se vztahují pro konkrétní profesi nebo povolání. Podle toho může být zaměřeno na jednotlivé vědní obory.

3. Efektivnost nákladů na vzdělání

Efektivnost nákladů na vzdělání záleží na porovnání výsledků výuky se společenskými potřebami na jedné straně s vynaloženými náklady na straně druhé. Existují dva pohledy výzkumu na efektivnost vzdělání: kritéria

- vnější účinek, efekt – hodnotí jaký má vzdělání přínos pro ekonomický růst, způsob života, snížení kriminality, vztah k práci atd.
- druhé kritérium sleduje minimální výši nákladů na vzdělání tak, aby stanovených cílů bylo dosaženo úsporně a hospodárně.

Problematika efektivnosti nákladů zahrnuje hlavně:

- financování školství, efektivnost prostředků vynakládaných na vzdělání v rámci vzdělávacího systému škol
- vztahy mezi vzděláním lidí a jejich uplatněním na trhu práce.

V nejjednodušším ekonomické pojetí se efektivnost nákladů chápe jako vztah mezi vstupy (náklady) a výstupy (účinky, výsledky). Operuje se s kategoriemi **návratnost vzdělání** – hodnotí se, jak se investice do vzdělání odráží v příjmech jednotlivce, v jeho uplatnění na trhu práce apod. Zatímco náklady na vzdělání se dají jednoznačně přesně stanovit, účinky nebo výsledný efekt vzdělání se dá hodnotit poměrně těžko. Výstupy vzdělávání lze sice měřit v podobě výsledků, ale obtížněji se měří dlouhodobé efekty vzdělávání (přínos pro společnost)

Ještě složitější je problematika **kvality vzdělávání** – všeobecně se požaduje maximální kvalita vzdělávání a je snahou ekonomů i politiků, aby vzdělání bylo přístupné co největšímu počtu (hlavně střední a vysokoškolské) a při tom zůstala zachována kvalita (no to je pěkná blbost – viz. SOŠ). Tady se jako kritérium zavádí tzv. **přidaná hodnota**

Návratnost investic do vzdělání:

- základní škola – 6 let
- úplné střední vzdělání – asi 6,5 let
- VŠ – 3,5 roků